

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در
فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and
Research in Persian culture, language and literature

جایگاه پیشگیری غیر کیفری در ادبیات نمایشی

(بررسی موردی بزه دیدگی جنسی کودکان در فیلم "هیس دخترها فریاد نمی زنند".)

۱- علی مولاییگی ۲- پویاشیرانی* ۳- مهرداد محمدی بینا

۱- دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی
تهران (ره) و مدرس دانشگاه.
رایانامه: keykhosrow71@yahoo.com

۲- دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده الهیات، حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی
واحد علوم و تحقیقات تهران و مدرس دانشگاه، (*نویسنده مسئول). رایانامه: p.shirani74@gmail.com
۳- کارشناس حقوق قضایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان. رایانامه: m.badgivi@gmail.com

چکیده

پیشگیری از بزه، مهم‌ترین و ضروری‌ترین راهبرد نظام‌های حقوقی در جهت کاهش جرائم است؛ از این رو سیاست‌گذاران هر نظام به تناسب خود، درصدد ارائه راه‌کارهای پیشگیرانه هستند. یکی از این راه‌کارهای موثر پیشگیری در عصر حاضر، استفاده از ابزار رسانه و به تبع آن فیلم است که کمتر از ظرفیت آن در عصر ارتباطات استفاده می‌شود. پژوهش‌گران در پژوهش حاضر به تحلیل جرم‌شناختی، فرهنگی و اجتماعی فیلم «هیس! دخترها فریاد نمی‌زنند» به کارگردانی خانم پوران درخشنده که دارای فیلمنامه‌ای ساختارشکنانه است و موضوع حساس بزه‌دیدگی جنسی کودکان را به تصویر کشیده و جنبه حقوقی - اجتماعی دارد، می‌پردازند. بررسی این فیلم، نشان‌دهنده بالا بودن رقم سیاه در حوزه بزه‌کاری و بزه‌دیدگی بوده که ضمن نگاه آسیب‌شناسانه به پیامدهای چنین بزه‌دیدگی‌هایی واقعیت‌های تلخی را نمایان می‌سازد و فیلم حاضر با بررسی عوامل علت‌شناسانه وقوع حادثه را ناشی از اتفاقات دوران خردسالی مرتکب می‌داند و از این حیث کارگردان ارتباط معناداری میان عمل ارتكابی و علوم جنایی برقرار نموده است. پژوهشگران در نهایت به دنبال علت‌یابی موضوع بزه‌دیدگی، به مسائلی هم‌چون ضعف نظام آموزشی و فرهنگی، ضعف سیاست‌گذاران تقنینی و قضایی و غفلت و بی‌توجهی والدین می‌رسند. از این رو علاوه بر اتخاذ رویکرد تحلیلی - انتقادی به این مسائل، سعی بر ارائه راه‌کارهای پیشگیرانه از راه پیشگیری غیرکیفری اعم از پیشگیری اجتماعی و وضعی نموده تا به نحوی در جهت رفع این مشکلات قدم برداشته باشند و بنظر می‌رسد با اتکا به عوامل پیشگیرانه و درمان محور بالاختصاص برای اشخاصی که سابقه بزه‌دیدگی دارند می‌توان از وقوع چنین اعمالی در آینده جلوگیری نمود.

کلمات کلیدی: فیلم هیس دخترها فریاد نمی‌زنند، پوران درخشنده، بزه‌دیدگی جنسی کودکان، پیشگیری اجتماعی، پیشگیری وضعی.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

۱. مقدمه

«هیس... دخترها فریاد نمی‌زنند» فیلمی به کارگردانی و تهیه‌کنندگی پوران درخشنده، محصول سال ۱۳۹۲ است. فیلم درباره مشکلات دخترانی است که پس از مواجهه با آزار جنسی، از ترس آبرو مجبور به سکوت و تحمل مشکلات در تنهایی می‌شوند و همین روند منجر به تشدید آسیب‌های روانی و جسمی آن‌ها می‌شود. در خصوص دیدگاه‌های موجود در جرم‌شناسی و بالاخص مقوله بزه‌دیدگی جنسی زنان دو دیدگاه وجود دارد، دیدگاه نخست بر نقش بزه‌دیده در فرآیند ارتکاب جرم، به ویژه در وضعیت‌های خاص توجه می‌کند. دیدگاه دوم بر مسئولیت قربانی جرم در پیدایش جرم تأکید دارد و به بیان نقش محرک و تحریک‌آمیز برخی از بزه‌دیدگان در ارتکاب جرم می‌پردازد.^۱

شیرین، دختری که در دوران کودکی مورد آزار جنسی شاگرد مغازه مادرش قرار گرفته، درست در روز عروسی‌اش با مشاهده‌ی موردی مشابه از تعرض جنسی نگهبان ساختمان به دختر بچه‌ای با او درگیر شده و آن نگهبان را به قتل می‌رساند.^۲ با وجود تلاش‌های وکیل مدافع برای بی‌گناه دانستن شیرین و با تأکید بر وضعیت روحی او که در تمام طول زندگی‌اش بحران‌های شدید فکری را پشت سر گذاشته، دفاعیات و کیلش به جایی نمی‌رسد. با طی شدن روند قانونی دادگاه و با اثبات سلامت عقلی شیرین توسط پزشکی قانونی، حکم اولیه قصاص صادر می‌شود. از آن‌جا که در چنین مواردی طبق عرف جامعه، همه سکوت و کتمان را ترجیح می‌دهند، حتی پدر آن دختر بچه هم با وجود اطلاع از صحت ماجرای مزاحمت و تعرض مرد نگهبان نسبت به دخترش در روز واقعه، حاضر نمی‌شود برای شهادت حقیقت در دادگاه شیرین حاضر شود. در نتیجه رأی نهایی دادگاه، به قصاص شیرین می‌انجامد.^۳

پیشگیری وضعی از ارتکاب پیشگیری از جرم، امروزه مورد توجه متولیان سیاست جنایی اغلب نظام‌های حقوقی قرار گرفته است. جرم یکی از روش‌های کاربردی و اثر بخش در کاهش مسائل مجرمانه و خاص محسوب می‌شود. اساساً این روش به دنبال اصلاح وضعیت‌های پیش جنایی موثر بر جرم است تا بتواند احتمال وقوع جرم را کاهش دهد.^۴ سیاست‌گذاران در این حوزه برای

^۱ شاهیده، (بزه دیده شناسی)، ۳۸.

^۲ نمونه‌های متعدد بی‌شماری از کودک‌آزاری جنسی در کشور ما رخ داده است. برای نشان دادن اهمیت این موضوع می‌توان به کیمیا، دختر بچه ۷ ساله کرچی، آتنا، دختر بچه ۷ ساله پارس آبادی و یا دختر بچه پنج ساله افغان خمینی شهر اشاره نمود. برای اطلاعات بیشتر در این باره ر.ک به (جعفری و مولایی، ۱۳۹۷: ۲۵۹).

1. <http://darangfilm.blogfa.com/post/23>

^۴ ورتلی و مازول ((جرم‌شناسی محیطی و تحلیل جرم)، ۲۹۵.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

جلوگیری از تحقق بزه، گاهی به اعمال اقدام‌های اصلاحی، روی بزه‌کار برای جلوگیری از ارتکاب مجدد بزه و در مواردی به اجتماع و علت‌های اجتماعی مؤثر در تحقق جرم و شیوه از بین بردن آثار آن می‌پردازند.

در هر نظام و مکتب حقوقی به تناسب مبانی نظریه‌ها و تعاریفی که برای جرم و بزه‌کاری ارائه می‌شود، راه‌کارهای پیشگیری نیز متفاوت است.^۵ در این بین از جمله نمونه‌های پیشگیری معرفی شده را می‌توان به استفاده از رسانه و راه‌کارهای پیشنهادی آن در زمینه پیشگیری اشاره نمود، امروزه مسئله ترس از جرم پدیده‌ای شایع است و بسیاری از مردم در جوامع امروزی نگرانی و ترس درباره جرم و قربانی شدن دارند.^۶ از این رو فیلم، یکی از ابزارهای رسانه و سینما به شمار رفته و می‌تواند نمونه مناسب تحلیل پژوهش‌گران بر مبنای «پیشگیری جرم‌شناسی» معرفی گردد. در عصر حاضراهمیت و جایگاه رسانه در زمینه آگاهسازی افکار عمومی و پیشگیری از جرم، بر کسی پوشیده نیست و رسانه با در اختیار داشتن مخاطبان گسترده و متنوعی که دارد، می‌تواند اقدام‌های آموزشی مناسبی در زمینه‌های مختلف اجتماعی-فرهنگی ارائه دهد. از این رو ضرورت دارد که به تحلیل فیلم بر مبنای پیشگیری جرم‌شناسی پرداخته و از این رهگذر ضمن بررسی زوایای مختلف فیلم، به تبیین آموزه‌های مبتنی بر پیشگیری بپردازیم.

با بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش مشخص گردید پژوهش‌های پیشین در حوزه «جرم‌شناسی و ادبیات»، سعی داشته‌اند به موضوعاتی هم‌چون کودکان و بزه‌دیدگی جنسی از بعد تحلیل جرم‌شناسی رمان‌ها همانند رستمی و مولاییگی (۱۳۹۷)، رضوی‌فرد و همکاران (۱۳۹۹)، رایجیان و مولاییگی (۱۴۰۰) به پردازند. برخی از مقاله‌ها نیز به تحلیل جرم‌شناسی فیلم همانند دانش ناری و برخی مقالات نیز مانند مرضیه ذوالفقاری (۱۴۰۰) به تاثیر رسانه‌های سمعی و بصری در ارتکاب نثاری جوان (۱۳۹۹) پرداخته جرم و بزه‌دیدگی می‌پردازند. در پژوهش اخیر یک رویکرد جنسیت‌محور به آثار سینمایی ایران، به ویژه فیلم مستانه وجود دارد. علی‌رغم چنین پژوهش‌هایی هم‌چنان خلأهایی در این زمینه به چشم می‌خورد. هیچ کدام از مقاله‌های گفته شده از منظر پیشگیری کودکان به آثار سینمایی نگاه ننموده و بنابراین این مقاله از جهتی که بیان گردید، دارای نوآوری است.

نویسندگان در نوشتگان پیش‌رو با روش تحلیل محتوای کیفی، در بخش اول به دنبال بیان کودک‌آزاری و بزه‌دیدگی جنسی کودکان و آسیب‌های ناشی از این بزه‌دیدگی بوده و در بخش دوم، با تحلیل محتوای فیلم از منظر پیشگیری غیرکیفری اعم از پیشگیری اجتماعی و وضعی به بزه‌دیدگی جنسی کودکان توجه کرده و در پایان نیز برآمد حاصل از این نوشتار را ارائه نموده‌اند.

^۵ توسلی و صادقی، ((آموزه‌های اسلامی پیشگیری از جرم))، ۴۴.

^۶ ذوالفقاری، رهیافت‌های نوین پیشگیری از جرم، ۴۷۲.

۲. کودک آزاری و بزه‌دیدگی جنسی

تا کنون تعاریف زیادی از کودک آزاری بیان گردیده که جامع‌ترین و معتبرترین آن، تعریف سازمان بهداشت جهانی است که طبق آن، کودک آزاری عبارت است از: "هر گونه آسیب یا تهدید به سلامت جسم یا روان و سعادت و رفاه و بهزیستی کودک، به دست والدین یا افرادی که نسبت به او مسئول هستند"

متعاقب تعریف فوق، کودک آزادی دارای مصادیق متعددی می‌باشد و آسیب‌های جسمی شامل: ضربه زدن، داغ کردن، شکستگی و...، آسیب‌های روانی و عاطفی شامل: بد رفتاری‌های کلامی، دروغ گفتن، تبعیض میان کودکان و... آزارهای جنسی، بد رفتاری‌های آموزشی، حذف یا نادیده گرفتن کودک و... جملگی از مصادیق کودک آزاری محسوب می‌شوند.^۷

سوءاستفاده جنسی عبارت است از تماس جنسی یک فرد بزرگسال بالای ۱۸ سال با یک کودک کمتر از ۱۸ سال که معمولاً با تحت فشار قرار دادن و استفاده از زور و اجبار یا از طریق فریب دادن یا اغوا نمودن بزه‌دیده اتفاق می‌افتد. چنانچه شخص مهاجم کمتر از ۱۸ سال سن داشته باشد، در صورتی به این تماس سوءاستفاده جنسی گفته می‌شود که تفاوت سنی او با کودک بزه‌دیده قابل توجه بوده، یا او را به زور به رابطه جنسی وادار کند^۸ یکی از موضوعات نوظهور در علم جرم‌شناسی مسئله "کودک آزاری" بوده که می‌تواند مقدمه‌ای بر بزه‌دیدگی جنسی به ویژه در دوران کودکی و نوجوانی باشد^۹ و تحقیق حاضر در پی شناسایی عوامل موثر و تحلیل بزه‌دیدگی جنسی کودکان و آثار مترتب بر آن می‌باشد.

۲-۱۱ آمار بزه‌دیدگی جنسی در فیلم

در فیلم، آمار بزه‌دیدگی جنسی ۲۹ مورد گزارش شده که ۲۸ مورد آن توسط شخصی به نام «مراد» به وقوع پیوسته است. یکی از این بزه‌ها توسط مراد ۳۲ ساله که شاگرد مغازه لباس عروس فروشی بوده بر روی دختری ۸ ساله به نام شیرین، دختر صاحب مغازه لباس عروس فروشی، رخ داده است. در واقع همه این ۲۸ مورد زمانی اثبات می‌شود که شیرین پس از ۲۰ سال به سکوت و فشار روانی خود خاتمه داده و در نزد بازپرس به تمام رخ داده‌های اسفناک دوران کودکی‌اش می‌پردازد. نیروهای انتظامی و قضایی مراد را دستگیر کرده و در نهایت مراد علاوه بر پرونده شیرین به ۲۷ پرونده دیگر هم اعتراف می‌کند. از این رو زمانی که وکیل

^۷ شید کاکایی و بزرگوار، رهیافت‌های نوین پیشگیری از جرم، ۳۵۶.

^۸ رستمی و مولایی، ((تبیین بزه‌دیدگی کودکان در داستان «مدیر مدرسه» از منظر آموزه‌های بزه‌دیده‌شناسانه))، ۳۲۹.

^۹ کارگری، ((ازدواج، کودک آزاری و بزه‌دیدگی جنسی ثانویه))، ۱۷۴.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

شیرین در خصوص اقرارهای مراد از بازپرس جویای خبر می‌شود، بازپرس چنین جواب می‌دهد: «اقرار کرد... فقط در مورد موکل شما نبود، تعدد جرم بود، ۲۷ مورد بدون شاکی!».

آخرین مورد کودک آزاری جنسی در فیلم هم توسط سرایدار ساختمان بر روی دختر بچه همسایه اتفاق می‌افتد. شیرین که در کودکی مورد سوءاستفاده جنسی قرار گرفته، در شب عروسی متوجه آزار و اذیت جنسی یک سرایدار با دختر بچه همسایه می‌شود و همین صحنه عروس را وادار می‌کند تا دست به جنایت زده و سرایدار را به قتل برساند.

با تجزیه و تحلیل این آمار می‌توان به دو نکته حایز اهمیت رسید: اول این که فیلم به وضوح به رقم سیاه بزه‌کاری و بزه‌دیدگی توجه نموده و از این طریق به زوایای پنهان جرایم در جامعه اشاره می‌نماید. این موضوع می‌تواند تلنگری برای سیاست‌گذاران نیز تلقی گردد. دوم، این که پیامد فاجعه بار این نوع از بزه‌دیدگی که بزه‌دیده امروز، بزه‌کار آینده به حساب آمده را نمایان می‌سازد.

۲-۲ آسیب‌های ناشی از بزه‌دیدگی جنسی

بزه‌دیدگی جنسی، آثار مخرب روحی- روانی متعددی بر فرد بزه‌دیده وارد می‌کند و این آثار صرفاً به نتایج نامطلوبی که به طور مستقیم بر بزه‌دیده وارد می‌شود محدود نمی‌گردد و در بسیاری از اوقات خروج بزه‌دیده از ارتباط و رفتارهای بهنجار ناشی از بزه‌دیدگی او می‌باشد و مقصود از آسیب دیدگی به معنای ورود هر گونه آسیب اعم از آسیب‌های جسمی، روحی و روانی، عاطفی و... می‌باشد که فرد قربانی در جایگاه بزه‌دیده با آنان روبرو شده است.^{۱۰}

از مهم‌ترین آسیب‌های ناشی از بزه‌دیدگی جنسی می‌توان به "بزه‌کار انگاری" بزه‌دیده اشاره نمود که بر اساس این ایده افراد به عنوان بزه‌دیده وارد فرآیند عدالت کیفری شده لکن به سبب برداشت‌های ناصواب به عنوان بزه‌کار و شخصی که خود در ارتکاب عمل مجرمانه دخیل می‌باشد محسوب می‌گردد و در چرخه رسیدگی با عناوین اتهامی مواجه می‌شوند.^{۱۱}

از جمله آثار مخرب بزه‌دیدگی جنسی کودکان می‌توان به متزلزل شدن رابطه عاطفی بین والدین، احساس انزوا و کناره‌گیری در فعالیتهای اجتماعی، احساس گناه دائمی، افسردگی، بروز احساسات منفی بین افراد خانواده و.. اشاره نمود که به صورت مستقیم و غیر مستقیم تمام زندگی قربانی را درگیر می‌نماید.

^{۱۰} ایروانیان، ((بازآسیب دیدگی قربانیان جنسی در بستر پاسخ‌های اجتماع و نظام عدالت کیفری))، ۲.

^{۱۱} دانش ناری و نثاری جوان، ((نشانه‌شناسی تصویر زنان بزه‌دیده در فیلمهای سینمایی ایران))، ۶۱.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

بزه دیدگی جنسی آثار و لطماتی بر جامعه تحمیل می‌کند و جامعه نیز از ره‌گذر بزه‌دیدگی جنسی اشخاص، دچار آسیب‌هایی می‌شود که ابتلای بزه‌دیدگان در برخی از مصادیق تعرضات جنسی به بیماری‌های مقاربتی مسری و بالتبع، شیوع این بیماری‌ها در جامعه، یکی از این آسیب‌ها است.^{۱۲} بسیاری از آسیب‌های وارد شده به قربانیان سال‌ها پس از وقوع سوءاستفاده آشکار می‌شود. پوران درخشنده (کارگردان فیلم) پیامدها و آسیب‌های ناشی از بزه‌دیدگی جنسی کودکان در بزرگسالی را برای بینندگان فیلم به تصویر کشیده است. فرار از عروسی اول، خودکشی در عروسی دوم و سرانجام قتل در عروسی آخر؛ نتیجه آسیب‌های بزه‌دیدگی جنسی دخترک شیرین در کودکی است. از این‌رو هنگامی که شیرین در دادگاه در جایگاه دفاع از خود حضور می‌یابد، چنین لب به سخن باز می‌کند: «من از کی دفاع کنم؟ از یه جسد؟ من کشته شدم... وقتی ۸ سالم بود کشته شدم... اما هیچ کس دنبال قاتل من نگشت!... چون هیچ کس منو ندید، هیچ کس صدامو نشنید...». درخصوص وقوع قتل می‌توان گفت که بدترین پیامد آزار جنسی است و تداعی‌کننده لحظاتی است که شیرین در آن موقعیت بوده و به دلیل خشمی که سراسر وجودش را فرا گرفته، انتقامش را از این حادثه به این‌گونه می‌گیرد.

درواقع شیرین با فراری دادن دختر بچه و قتل فردی که قصد تجاوز به دخترک را داشته از تکرار فاجعه‌ای مجدد جلوگیری می‌کند و انتقام تمام این سال‌ها را می‌گیرد، انتقامی که سالیان سال سرکوب شده و هیچ‌گاه نتوانسته آن را ابراز نماید، انتقامی که بر اثر تالمات روحی شدید و فشارهای روانی بسیار بالا، سال‌های متمادی طی می‌کند و درکل وقوع قتل از جمله آثار بزه‌دیدگی وی در دوران خردسالی می‌باشد و چه بسا اگر فرد دیگری به جای او قرارداشت هیچ‌گاه مرتکب قتل نمی‌شد و ضمن فراری دادن کودک بچه با اقداماتی به مراتب خفیف‌تر با چنین موضوعی برخورد می‌کرد.

با توجه به پیامدهای منفی بسیار و مادام‌العمر بزه‌دیدگی جنسی اشخاص، افزایش جنایت‌های مرتبط با این موضوع و بررسی زمینه‌های تسهیل‌کننده این قسم از بزه‌دیدگی لازم است تا به منظور اصلاح و پیش‌بینی ساز و کارهای مناسب پیشگیرانه در راستای کاهش این دسته از جرایم، اقدام‌های مناسبی صورت بگیرد. از این‌رو به دلیل ارزیابی کارآمدتر پیشگیری غیرکیفری نسبت به پیشگیری کیفری به تحلیل فیلم بر مبنای اقسام پیشگیری غیرکیفری همانند پیشگیری اجتماعی، وضعی و راه‌کارهای آن در بخش دوم پژوهش پرداخته می‌شود

۳. پیشگیری غیر کیفری از بزه دیدگی کودکان

^{۱۲} میرسعیدی و عطایی حسین‌آبادی، (بسترهای بزه دیدگی جنسی در مقررات غیر کیفری)، ۱۲۸.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

وقوع چیزی آمده است. در جرم شناسی، پیشگیری به پیشگیری از جرم در لغت به معنای جلوی موردی رفتن، هشدار دادن از استفاده از تکنیک های گوناگون از جمله هشدار دادن و آگاهی بخشی با منظور ممانعت از معنای "به جلوی تبهکاری رفتن" با فعالیت سیاست جنایی است که غرض وقوع بزهکاری است. گسن در تعریف اصطلاحی آن می نویسد "مراد از پیشگیری هر مجموعه اعمال جنایی از راه غیر ممکن الوقوع ساختن یا لغت و دشوار انحصاری یا غیر کلی آن تجدید حدود امکان پیش آمد وقوع آنها را پایین آوردن است. بدون اینکه به کیفر یا اجرای آن متوسل شد^{۱۳} از منظر جرم شناسی نمودن و یا احتمال پیشگیرانه، پاسخ های پیشگیرانه به پدیده مجرمانه؛ اقدام هایی است که جنبه کنشی داشته و با ماهیت غیرقهرآمیز یا در مقام سالم سازی جامعه یا برای رفع بحران های جرمزا و یا برای برهم زدن اوضاع و احوال ما قبل بزه کاری اتخاذ می شود.^{۱۴} امروزه جرم شناسی پیشگیرانه، در چارچوب پیشگیری غیرکیفری قرار می گیرد. پیشگیری در این مفهوم، مجموعه وسایل و ابزارهایی است که دولت برای مهار بهتر بزه کاری مورد استفاده قرار می دهد. و شاخه ای از جرم شناسی کاربردی است که موضوع آن تعیین موثرترین وسایل برای تامین پیشگیری از جرم در سطوح مختلف جامعه می باشد.^{۱۵}

از این رو در پرتو این تقسیم بندی از پیشگیری غیرکیفری، تحلیل پیشگیرانه از محتوای فیلم با تأکید بر بزه دیدگی جنسی کودکان، مورد مطالعه قرار خواهد گرفت.

۳-۱ پیشگیری اجتماعی

پیشگیری اجتماعی از جرم، راهبردی است که در جریان آن، برنامه های پیشگیرانه توأم با به

رسمیت شناختن حقوق بنیادین فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی شهروندان اعمال می شود. این قسم از پیشگیری در تلاش است تا با برقراری عدالت اجتماعی، از وقوع بزه پیشگیری کند.^{۱۶}

برنامه های پیشگیری اجتماعی که باید به طور منظم و منسجم با روش های علمی ارزیابی شود، در ساسر دنیا در حال آزمایش می باشد و نتایج مطلوبی را برای فراگیران و جامعه مدنی به همراه داشته است. این برنامه ها از زمان تولد تا نوجوانی به منظور پیشگیری از بروز رفتارهای ضد اجتماعی و مقابله با بزه دیدگی طراحی شده است.^{۱۷} از منظر جرم شناسان طرفدار پیشگیری

^{۱۳} نجفی ابرند آبادی، تقریرات جرم شناسی، ۵۱.

^{۱۴} نجفی ابرند آبادی، (پیشگیری عادلانه از جرم)، ۵۲۵.

^{۱۵} ابکار، جرایم و مجازات ها، ۱۳۱.

^{۱۶} قماش و عارفی، (موانع سیاسی و اقتصادی پیشگیری اجتماعی از جرم)، ۵۷.

^{۱۷} ابراهیمی، پیشگیری اجتماعی، ۶۷.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

ساختاری قرار گرفته - بزه کار شخصی است که بزه دیده کمبودهای ناشی از ویژگی های شخصی و شرایط اجتماعی اجتماعی، پیشگیری اجتماعی فعالیت هایی را در بر می گیرد که به منظور کاهش بیکاری، آموزش و (Crawford, 2009, 167: است) (Lab, پرورش ناکارآمد، فقر و آسیب های اجتماعی مشابه، علت های بنیادین ایجاد رفتار منحرفانه را مورد توجه قرار می دهند) از نظر جرم شناسی، پیشگیری اجتماعی مبتنی بر علت شناسی جرم است. یعنی پیشگیری 4: 2015; Grant, 2014: 353; اجتماعی از جرم، مستلزم شناسایی واقعیت های اجتماعی و نحوه برخورد با آن می باشد. عوامل اجتماعی مختلفی در ارتکاب جرم موثر است پیشگیری اجتماعی، یعنی مداخله در محیط اجتماعی عمومی و شخصی. محیط اجتماعی عمومی همانند محیط های فرهنگی، اقتصادی، سیاسی که نسبت به همه مشترک بوده و محیط اجتماعی شخصی همانند محله، خانواده و... است. از این رو، هستیم. در این نوع پیشگیری، ریشه های در پیشگیری اجتماعی به دنبال هماهنگ سازی اعضای جامعه با قواعد اجتماعی تعیین طریق مانع شکل گیری علت های بزه کاری گردد. به این ترتیب پس از شناسایی و بزه کاری هدف قرار می گیرد تا از این منظور از بین بردن این علت ها و اصلاح آن می نماید، تا علت های اجتماعی ارتکاب جرم، اقدام به برنامه ریزی و سیاست گذاری به کودک آزاری، جرمی است که ریشه در عوامل. تمایلات و انگیزه های مجرمانه در اشخاص جلوگیری کند از این طریق از ایجاد اجتماعی دارد. این جرم می تواند در محیط خانواده و هم چنین در محیطی خارج از خانه نظیر مدرسه، گروه همسالان و... صورت پذیرد. در خانه والدین و در اجتماع گروه دوستان و اشخاص غریبه باید از نظر عوامل مؤثر در وقوع آن مورد بررسی قرار گیرند. جرم شناسی، واکنش های نابهنجار را نتیجه شرایط نابهنجار می داند و معتقد است در صورت فراهم سازی محیط سالم و مساعد رفتارها بهنجار می شود.^{۱۸} در فیلم حضور و تائید این نظر به صورت محسوس، نمایان است و ازدواج ناموفق بزه دیده در دفعه اول و دوم ناشی از ترس بزه دیدگی دوران کودکی بوده که این ترس همراه با آسیب های روانی متعدد و عدم درمان به موقع آن، منجر به واکنش نابهنجار (ارتکاب قتل) می گردد و بالعکس اگر فردی در محیطی سالم و بهنجار قرار گیرد طبیعتاً رفتاری نرمال و متعارف دارد.

الف) محیط اجتماعی عمومی: محیط اجتماعی عمومی، در ارتباط با همه اشخاص جامعه است و دارای آثار مشترکی برای آنها می باشد. با توجه به نقش حساس و پر اهمیت این محیط بر تکامل شخصیت و واکنش مناسب افراد جامعه، در ابتدا باید به دنبال رفع کمبودها و ضعف های موجود، در زمینه مسائل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و... همت گماشت. اهتمام به سالم سازی محیط اجتماعی و فراهم کردن زمینه تحقق آن توسط دولت، اگر به پیشگیری کامل از رفتار مجرمانه نینجامد، دست کم دامنه و اشکال بزه دیدگی کودکان را کاهش می دهد و این گروه را در برابر رفتارهای معترضانه محافظت خواهد کرد. از جمله موارد

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

تأثیرگذار در پیشگیری اجتماعی، بهبود وضعیت اقتصادی و در نتیجه معشیت خانواده است. از آن جا که امنیت و رفاه اشخاص جامعه در بهبود شرایط زندگی آن ها نقش بسزایی دارد، قانون اساسی در اصول مختلف سیاست های اقتصادی را در جهت بهبود وضعیت معیشتی مردم و رفع فقر و نابرابری مقرر نموده است.^{۱۹}

یکی از عوامل زمینه ساز بزه دیدگی کودکان، بحث فرهنگی و آموزشی است. از آن جا که اصل سوم و همچنین اصل سی ام قانون اساسی ایجاد زمینه و فراهم سازی شرایط تحصیل را بر عهده دولت گذاشته است، می توان آن را از جمله وظایف مهم و سرنوشت ساز دولت دانست. توانمندسازی معلمان و مربیان مدارس و مهدکودک ها در جهت پرورش قوای فکری و روحی دانش آموزان، آشنایی با روحیات کودک، برنامه ریزی در جهت آموزش حقوق کودک به دانش آموزان و آموزش موارد کودک آزاری و نحوه گزارش دهی و... می تواند در جهت کاهش جرم کودک آزاری موثر باشد. هم چنین مدرسه به عنوان مهم ترین محیط اجتماعی پس از خانواده، بایدها و نبایدها را به دانش آموزان می آموزد و گاه زمینه آموزش والدین را به طور مستقیم یا غیرمستقیم فراهم می سازد.^{۲۰}

قصد گزارش کودک آزاری خود به معلم مدرسه را در فیلم شاهد عملکرد منفی معلم مدرسه شیرین هستیم، هنگامی که شیرین به خود شیرین است با متوجه می شود صحبت شیرین مربوط به مدرسه و کلاس نیست، بلکه مربوط دارد، معلم او وقتی که اجتناب می کند: «ببینم اون سوالی که می خوام بپرسی در مورد مدرسه و آغوش بسته این چنین از گوش دادن به حرفای شیرین کلاسه؟ - نه خانم ... درباره خودمونه. می بینی که الان گرفتارم، نمی شه، هزار باشه برای بعد... بدو». می توان گفت که عدم برخورد مناسب معلم با دانش آموز ریشه در عدم توانمندسازی مدارس در پرورش صحیح معلمان و مربیان داشته که این به وظیفه دولت خود در بحث فرهنگی و آموزشی به خوبی بوده است. از این رو موضوع بالا زنگ خطری است که بیان می دارد دولت به وظیفه عمل نکرده است.

در قانون مجازات اسلامی به ویژه یکی دیگر از موارد زمینه ساز بزه دیدگی کودکان در جامعه، ضعف های سیاسی و تقنینی است. در قسمت اقدامات تامینی و تربیتی مرتبط با اطفال و نوجوانان و همچنین نوآوری هایی در زمینه شناسایی رشد و کمال عقل، قابلیت تعویق و تعلیق کلیه جرائم تعزیری اطفال و نوجوانان، طبقه بندی مجازات کودکان و نوجوانان و... سعی در کاهش نقص حقوقی کودک شده است، لکن کماکان در قانون پیش گفته و همچنین قانون حمایت از کودکان و نوجوانان به عنوان آخرین اراده مقنن در سال ۱۳۹۹ با اتخاذ رویه تشدید مجازات در خصوص مرتکبین جرایم علیه کودکان و نوجوانان هدف در پیشگیری

^{۱۹} مدنی قهفرخی و زینالی، آسیب شناسی حقوق کودک در ایران، ۵۶.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

بزه‌دیدگی و حمایت از کودکان را پیش‌رو دارد، متأسفانه علیرغم تحول و تصویب قوانین جدید کماکان نظام قضایی در شناسایی ضمانت‌اجراه‌های مناسب در برخورد با بزه‌دیدگی کودکان و نوجوانان، عدم شناسایی مسئولیت آنان در پاره‌ای موارد و... تناقض‌هایی دیده می‌شود. به عنوان نمونه هنگامی که شیرین متوجه تجاوز سرایدار به کودک همسایه می‌شود و اقدام به نجات کودک و قتل متجاوز می‌کند، دستگیر می‌شود و در طی مراحل رسیدگی قضایی، بازپرس جهت اقناع پدر کودک بزه‌دیده برای شهادت در دادگاه با او وارد گفت و گو می‌شود اما حتی با این‌که پدر کودک به واقعیت ماجرا و وقوع تجاوز پی برده است از دادن شهادت امتناع می‌کند و به بازپرس می‌گوید: «آقا من این کارو نمی‌کنم، ما آبرو داریم می‌فهمی؟ شما همین الان راه بیفت تو راسته بازار بپرس حاجی منزلتی کیه همه بهت می‌گن من کی... اصلا دیه اش چنده؟ من همه دیه اش رو می‌دم... شاید این خانم (وکیل شیرین) کارش رو بلد نیست... شما برو بهترین وکیل تهرانو بیار من پولشو می‌دم ولی نخواه از من».

در نهایت شیرین به دلیل عدم اثبات تجاوز مقتول به کودک و عدم تحقیق و تفحص جدی از کودک و خانواده او به دلیل نبود رویکردهای متناسب در جهت کشف حقیقت، به قصاص محکوم شده و حکم قصاص اجرا می‌گردد. از این‌رو سیاست‌گذاران تقنینی و قضایی باید رویکردهای حمایتی متعددی را به جهت پوشش این ضعف‌ها در قبال کودکان و حتی مدافعان آن‌ها اتخاذ نمایند.

ب) محیط اجتماعی شخصی: اهمیت محیط شخصی در تربیت و تکامل شخصیت هر شخص حائز اهمیت است، چرا که قبل از ورود به اجتماع بزرگ‌تر، محیط شخصی نظیر خانواده به عنوان مهم‌ترین نهاد اجتماعی نقش تأثیرگذاری دارد. این محیط شامل فضای تولد، رشد و تحول انسان شده و در هر شخص ویژگی‌های مختلفی دارد. به عبارت دیگر عوامل محیط اجتماعی هر شخصی با دیگری متفاوت است.^{۲۱} فضای حاکم بر خانواده، نظیر اختلافات خانوادگی، طلاق والدین، وجود ناپدیری و نامادری، فقدان فضای مسکونی مناسب، فقدان درک صحیح والدین از رفتار کودک، اعتیاد و... از جمله عوامل موثر در شکل‌گیری شخصیت کودک است. بدیهی بوده این عوامل نیز می‌تواند از شخص یک آزارگر کودک بسازد. بنابراین سعی در بهبود سطح اقتصادی و برخورداری از امکانات رفاهی، آموزشی، بهداشتی و سلامت و... در کاهش عوامل محیطی مؤثر در بزه‌دیدگی کودکان به خصوص در محیط خانواده مؤثر است. با توجه به نقش والدین در تربیت و شکل‌گیری شخصیت کودکان، سلامت روانی و جسمانی آن‌ها لازم و ضروری است. در برخی موارد به دلیل مشکلات روحی یک یا هر دو والدین، مشکلات جسمانی، اعتیاد، غفلت و بی‌توجهی والدین نسبت به کودکان و... کودک در شرایط آسیب‌پذیری بیشتری قرار می‌گیرد. در این موارد با ارائه خدمات درمانی، آموزشی،

^{۲۱} نجفی ابرندآبادی و هاشم بیگی، دانشنامه جرم‌شناسی، ۲۱۷.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

بهداشتی و یا خارج کردن فرزندان از این گونه خانواده‌ها در مواردی که مصلحت اقتضا کند، می‌توان از بزه‌دیدگی جنسی کودکان پیشگیری کرد^{۲۲}.

در فیلم شاهد بزه‌دیدگی جنسی دو کودک از دو خانواده دارا و ثروتمند هستیم. والدین هر دو کودک بیشتر توجه خود را صرف مادیات زندگی، خوراک و پوشاک فرزندان می‌کنند اما نسبت به ابعاد روحی، روانی، عاطفی و خواسته‌های کودکان‌شان توجهی نشان نداده و همین غفلت والدین، کودک را در معرض بزه‌دیدگی جنسی قرار می‌دهد. مادر شیرین، برای نمونه صاحب مغازه لباس عروس فروشی است. او علاقه‌مند به کسب و کارش بوده و از این‌رو بدون توجه به خواسته‌های دخترک ۸ ساله‌اش (شیرین) او را همبازی «مراد» می‌کند. این موضوع تا حدی در فیلم مورد تأکید قرار گرفته که در یک سکانس مادر دخترک به مراد می‌گوید: «واقعاً کلافم کرده، بیا ببرش خونه... اینم کلید خونه هست. اگر چیزی خواست براش بخر...!». یا در جای دیگر مادر دخترک، مراد را راننده مدرسه شیرین نموده و به دخترش می‌گوید: «به مراد گفتم: فردا بیاد مدرسه بیارتت خانه... - مامان... من نمی‌خوام برم مدرسه... - چرا؟ چی شده؟ تو باز مشق‌هاتو ننوشتی؟ چقدر بهت گفتم همیشه از مدرسه که رسیدی اول باید مشق‌اتو بنویسی... - نه مامان...!». مادر بدون توجه و درک صحیح نسبت به عکس‌العمل‌های دخترش او را ترک می‌کند و به گفت‌وگو خاتمه می‌دهد. از این‌رو عدم درک صحیح، غفلت و بی‌توجهی والدین نسبت به کودکان، می‌تواند آن‌ها را در معرض آزار به ویژه آزار جنسی قرار دهد. همین بزه‌دیدگی جنسی زندگی کودکان را با آسیب‌های جبران ناپذیری مواجه می‌سازد.

هم‌چنین در موقعیت‌های دیگر شیرین قصد دارد که این آزار جنسی را به مادرش گزارش دهد تا بلکه کمی از این درد و رنج روحی، روانی و البته جسمی رهایی یابد اما مادرش که باید با آغوش باز شنونده خوبی برای او باشد؛ بدون این‌که به دخترکش اجازه صحبت دهد با او این‌گونه برخورد می‌کند: «دعوا کردی تو مدرسه؟ تو هر دفعه تو مدرسه دعوات می‌شه‌ها من کلی باید باج به اون انجمن خانه و مدرسه بدم».

مکتوم ماندن مسائل جنسی بین والدین و کودکان و تابو بودن طرح این مسائل در خانواده، در این فیلم به نحوی به نمایش در . این‌گونه^{۲۳} می‌آید که به موجب آن حتی مادر اجازه صحبت در ارتباط با مشکل به وجود آمده را برای فرزند دختر خود نمی‌دهد. آخرین تلاش‌های شیرین برای رهایی از این آزار جنسی بی‌نتیجه مانده و این موارد بیانگر فقدان فضای مناسب در محیط خانواده و در معرض آسیب قرار گرفتن کودکان و پیامدهای ناگوار آن است

^{۲۲} <https://www.vekalatonline.ir/articles/46884/>

^{۲۳} <http://hoghghemozoe.blogfa.com/post/10>

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

۳-۲ پیشگیری وضعی

مبنای نظری پیشگیری وضعی در جرم‌شناسی، وضعیت ماقبل بزه‌کاری است. در این نوع پیشگیری ما با فرآیند گذار از اندیشه به عمل مواجهه بوده و در صدد تغییر وضعیت مشرف بر جرم هستیم تا معادله جرم به ضرر بزه‌کار شود. به عبارت دیگر، هدف، اتخاذ اقدام‌هایی است که فرآیند گذار از اندیشه به عمل را قطع کند. در پیشگیری وضعی اندیشه اساسی این است که گذار به عمل مجرمانه نه فقط به انگیزه‌های مجرم بستگی دارد، بلکه به خصوصیات وضعی، شرایط موضعی، شرایط موجود در اوضاع و احوال قبل از بزه نیز بستگی دارد.^{۲۴} پیشگیری وضعی از جرم که با مدیریت موقعیت درصدد کاهش فرصت‌های ارتکاب جرم برمی‌آید، به واسطه زود بازده بودن، مورد استقبال فزاینده نظام‌های حقوقی در اکثر کشورها قرار گرفته است (قماش و عارفی، ۱۳۹۶، ص ۸۶).

باتوجه به برخی از نظریه‌های موجود در حوزه پیشگیری از جمله نظریه "فعالیت‌های روزمره" در صورت وجود و جمع سه عنصر اساسی یعنی اول وجود یک فرد مصمم، دوم وجود بزه دیده مناسب و سوم فقدان حفاظت لازم، احتمال وقوع بزه افزایش می‌یابد و این نظر در حوزه بزه‌دیدگی جنسی کودکان نیز قابلیت تسری دارد چرا که کودکان علاوه بر اینکه بزه‌دیده مناسبی محسوب می‌شوند، غالباً و در شرایط جرم خیز فاقد حفاظت لازم می‌باشند و همین امر بزه‌دیدگی این گروه را افزایش می‌دهد.^{۲۵} این درحالی است که پیشگیری اجتماعی زمینه و علل جرم‌زا را از بین می‌برد ولی پیشگیری وضعی، فرصت و امکان وقوع آن را کاهش می‌دهد یا دشوار می‌سازد.^{۲۶}

اقدام‌های وضعی پیشگیرانه، ناظر بر اوضاع و احوال و شرایطی هستند که بزه‌کار را در آستانه ارتکاب جرم قرار می‌دهد. بزه‌دیده به عنوان یکی از چنین وضعیت‌هایی قلمداد می‌شود. بنابراین در پیشگیری وضعی با تقویت حمایت از بزه‌دیده از راه‌های مختلف، هزینه ارتکاب جرم را بالا برده و یا انجام آن را دشوار می‌سازد. در پیشگیری وضعی با ایجاد موانع فیزیکی میان بزه‌کار و هدف جرم، تغییر کسب و کار، حضور اجتماعی اشخاص، تغییر ساعت فعالیت‌های روزانه، محل‌های رفت و آمد، صرف نظر کردن از برخی آرزوها نظیر داشتن اتومبیل گران قیمت و... سعی در بالا بردن هزینه و خطرات ارتکاب جرم و کاهش آثار سوء ناشی از آن و در نهایت تغییر و یا حذف موقعیت‌های بزه یا بزه‌دیدگی و به طور کلی تقویت حفاظت از آماج جرم را دارد. با این اوصاف، هدف و محور اصلی به‌کارگیری روش‌های پیشگیرانه وضعی، مبارزه با بزه‌دیدگی اشخاص در معرض خطر، از جمله کودکان است. کودکان

^{۲۴} نجفی ابرندآبادی، تقریرات جرم‌شناسی، ۴۱۸.

^{۲۵} جلدلی، درآمدی بر پیشگیری از بزه‌کاری، ۹۶.

^{۲۶} رایجیان اصلی، (رهیافتی نو به بنیان‌های نظری پیش‌گیری از جرم)، ۱۳۱.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

به عنوان اشخاص آسیب پذیر در برابر تجاوز و بی توجهی، از استعداد و پیش زمینه بزه‌دیدگی بالایی برخوردارند و به راحتی از بزه‌دیدگانی بالقوه به بزه‌دیدگانی بالفعل تبدیل می‌شوند.^{۲۷}

با نگاه بر مبنای رویکرد پیشگیری وضعی به فیلم شاهد وقوع بزه‌کاری جنسی توسط دو شخص که یکی از آن‌ها شاگرد مغازه و دیگری نگهبان ساختمان بوده می‌باشیم. در واقع در هر دوی این موارد از یک‌سو شاهد غفلت و سهل‌انگاری والدین بوده که منجر به بزه‌دیدگی جنسی کودکان می‌گردد و از سوی دیگر نبود موانع جدی میان بزه‌کار و بزه‌دیده و پایین بودن هزینه ارتکاب جرم و به طور کلی نبود تصمیمات الزام‌آور و ساز و کارهای پیشگیرانه وضعی منجر به تمایل بزه‌کار به ارتکاب رفتارهای مجرمانه و وقوع بزه‌دیدگی جنسی گردیده است. این الزام‌های پیشگیرانه وضعی می‌تواند مواردی همانند نصب دوربین مداربسته در سراسر منزل و ساختمان؛ بازدید مکرر گشت‌های ارشاد از پارک‌ها، ورودی اماکن، منازل و مدارس؛ ملزم کردن مربیان، معلمان و راننده‌های کودکان به دادن تست سلامت روانی و عاطفی؛ وضع مجازات شدیدتر برای مرتکبین جرایم جنسی؛ برنامه‌ریزی برای طرد فرهنگ غلط حاکم بر جامعه و جایگزین کردن فرهنگ صحیح جهت گزارش جرایم جنسی و درکل، تهیه و تدوین برنامه‌های متناسب در حوزه پیشگیری از بزه‌دیدگی جنسی اطفال و نوجوانان می‌توان گامی موثر در تحقق پیشگیری از ارتکاب جرم برداشت.

نتیجه گیری و پیشنهادات

فیلم هیس دخترها فریاد نمی‌زنند، ساخته خانم پوران درخشنده از معدود فیلم‌هایی است که رویکرد جرم‌شناختی و جامعه‌شناختی نسبت به بزه‌دیدگی جنسی کودکان دارد. او سعی در به نقد کشیدن موضوعی در فرهنگ عمومی جامعه را داشته که از نگاه جرم‌شناسی با رویکرد پیشگیرانه قابل تحلیل و ارزیابی است.

تأکید بر فرهنگ غلط حاکم بر جامعه در حوزه جرایم جنسی از نوآوری‌های این فیلم می‌باشد. هم‌چنین فیلم به آسیب‌های مستقیم بزه‌دیده از جرم و برخورد غلط جامعه در مواجهه با این پدیده نیز توجه کافی داشته است. مکتوم ماندن مسائل جنسی بین والدین و کودکان و تابو بودن طرح این مسائل در خانواده، در این فیلم به نحوی به نمایش در می‌آید که به موجب آن حتی مادر اجازه صحبت در ارتباط با مشکل به وجود آمده را به فرزند دختر خود نمی‌دهد. حتی جامعه در برابر بیان چنین مسائلی از خود مقاومت نشان داده و به تعبیری به شکل نمادین در نام فیلم نیز خود را نشان می‌دهد. در جایی دیگر از فیلم، خانواده دختر بچه‌ای با وجود آن‌که از مسئله آزار و اذیت دختر خود توسط نگهبان ساختمان مطلع می‌شوند اما اجازه بروز و ظهور آن را

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

نمی‌دهند. چیزی که علت آن از زبان پدر دختر در فیلم ترس از ریختن آبرو یاد می‌گردد که البته در جامعه ما چندان هم بی‌راه نیست و این امر آن چنان که آمد ریشه در پذیرش این نوع از بزه‌دیدگان توسط جامعه دارد.

در حقیقت بزه‌دیدگان این جرایم یک بار ناخواسته موضوع جرم شدیدی هم‌چون تجاوز قرار گرفته‌اند و یک بار نیز از سوی جامعه با وجود حتی ذره‌ای از تقصیر، مورد ملامت و سرزنش قرار می‌گیرند. از این‌رو بزه‌دیدگان این جرایم برای جلوگیری از این آسیب اجتماعی به جای طرح شکایت بر آن سرپوش گذاشته و از پیگیری آن صرف نظر می‌نمایند. با بررسی زوایای پنهان فیلم می‌توان بر رقم سیاه بزه‌کاری و بزه‌دیدگی در حوزه جرایم جنسی مبتنی بر عدم رضایت و اجبار بر روی کودکان رسید. رقم سیاه بزه‌کاری در یک جامعه امر غیرطبیعی نیست اما مسأله حایز اهمیت این است که هرچه میزان این رقم بزرگ‌تر باشد، ضرورت علت یابی وقوع ارتکاب جرم از منظر جرم‌شناسی افزایش یافته و هم‌چنین لزوم برخورد با بزه‌کاران و ترمیم آثار مخرب جرم بر بزه‌دیده بیش از پیش امری حیاتی تلقی می‌گردد. در چنین شرایطی رقم سیاه بزه‌کاری به حداکثر خود رسیده و بالتبع در این وضعیت تنها بزه‌کاران هستند که با خیال راحت دست به ارتکاب این جرایم زده و امکان برخورد با آن‌ها و آسیب‌شناسی این جرایم به حداقل ممکن می‌رسد.

با توجه به مسائل بالا پیشگیری از بزه‌دیدگی کودکان به عنوان نخستین راه‌حل در زمینه کاهش بزه علیه کودکان و هم‌چنین جلوگیری از تکرار جرم بر روی کودکانی که چنین تجربه تلخی دارند دارای اهمیت فراوانی است. در این پژوهش، مهم‌ترین وجوه بزه‌دیدگی جنسی کودکان، فضای حاکم بر جامعه و خانواده آن‌ها بوده که تحلیل آن بر مبنای جرم‌شناسی پیشگیری مورد توجه بوده است.

یافته‌های پژوهش از سویی، نشان‌دهنده آن است که این فیلم در حوزه بزه‌دیدگی کودکان، تأکید خود را بیشتر بر آمار و پیامدهای بزه‌های جنسی قرار داده‌اند، هم‌چنین با نگاهی علت‌شناسانه و بر مبنای رویکرد پیشگیری؛ عدم توجه و درک جدی برخی از نهادهای اجتماعی همچون مدارس و غفلت و بی‌توجهی خانواده و والدین نسبت به کودکان و آگاهی بخشی پیرامون خطرات و معضلات اجتماعی را نشان می‌دهد. از سویی دیگر، وجود ضعف در نظام قضایی و فقدان ضمانت اجرایی مکفی در زمینه بزه‌دیدگی اطفال و نوجوانان از دیگر یافته‌های پژوهش حاضر می‌باشد.

پیشنهادات

باتوجه به موضوع فوق، پژوهش‌گران در این پژوهش با توجه به ضرورت و اهمیت بسیار بر رویکرد پیشگیرانه از جرم، پیشنهادهایی را ارائه نموده‌اند:

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

۱. رسانه و فیلم می‌تواند ابزاری برای آشنایی والدین و سایر اشخاص نظیر معلمان، مسوولین مدارس و حتی کودکان را با معنا، مصادیق و عوامل وقوع کودک‌آزاری جنسی باشد. هم‌چنین کودکان با یادگیری و آموزش‌هایی از طریق این ابزار، قدرت نه گفتن را فرا گرفته و از مواجهه شدن با این پدیده، طبق اصول صحیح پیشگیرانه عمل می‌نمایند. از این‌رو وظیفه دولت است که با تدابیر حمایتی در جهت راهبرد و تأمین موارد بالا عمل نماید.

۲. از یک‌سو فیلم‌سازان با ساخت فیلم و از سوی دیگر پژوهشگران با تحلیل محتوای فیلم با رویکرد پیشگیرانه می‌توانند نقص و کمبودهای حاکم بر جامعه را به دید همگان از جمله سیاست‌گذاران جنایی رسانده و از این طریق تلنگری را در جهت تأکید بر لزوم انجام اقدام‌های پیشگیرانه متذکر شوند.

۳. با توجه به این‌که مقاله‌های مرتبط با «تحلیل جرم‌شناسانه محتوای فیلم»، جنبه واقع‌گرایانه دارند و بهتر از هر منبع دیگری چرایی وقوع جرایم و علت‌یابی رفتارهای منحرفانه را به رخ می‌کشند. از این‌رو می‌توانند به عنوان یک منبع تدریس برای آشنایی دانشجویان با علت‌های وقوع بزه و لزوم به کارگیری رویکردهای متناسب پیشگیرانه با این پدیده باشند.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

فهرست منابع

- ایمان، محمد تقی و محمودرضا، نوشادی. (تحلیل محتوای کیفی) ۲ (۱۳۹۰): ۱۵-۴۴. قابل بازیابی از: <http://ensani.ir/fa/article/306236/>
- ابراهیمی، شهرام. جرم‌شناسی پیشگیری: نشر میزان. چاپ پنجم، پاییز ۱۴۰۰.
- ایروانیان، امیر. (بازآسیب دیدگی قربانیان جنسی در بستر پاسخ‌های اجتماع و نظام عدالت کیفری). فصلنامه پژوهش حقوق، ۱۲(۱۳۸۹)، شماره ۲۹.
- بکاریا، سزار. رساله جرایم و مجازات‌ها. مترجم: محمد علی اردبیلی. تهران: نشر میزان. چاپ دهم، ۱۴۰۰.
- تقریرات درس جرم‌شناسی (پیشگیری). مباحثی در علوم جنایی. ویراست هفتم.
- توسلی، محمدحسن و صادقی، محمدمبین. (آموزه‌های اسلامی پیشگیری از جرم). مجله بصیرت و تربیت اسلامی (۱۳۹۴)، ۱۲(۳۲): ۴۳-۷۳. قابل بازیابی از: <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=245096>
- جلدلی، منون. درآمدی بر پیشگیری از بزهکاری. برگردان شهرام ابراهیمی: نشر میزان. چاپ سوم، بهار ۱۴۰۱.
- دانش ناری، حمیدرضا و نثاری جوان، الناز. (تحلیل جرم‌شناختی رویکردهای جنسیت‌محور در آثار سینمایی ایران نمونه پژوهی فیلم مستانه). پژوهشنامه حقوق کیفری. (۱۳۹۹)، ۸(۳۱): ۴۷-۷۳. قابل بازیابی از: <https://dx.doi.org/10.22054/jclr.2020.44217.1945>
- دانش ناری، حمیدرضا و نثاری جوان، الناز. (نشانه‌شناسی تصویر زنان بزه‌دیده در فیلمهای سینمایی ایران). پژوهشنامه حقوق کیفری. (۱۴۰۰)، ۱۲(۲): ۱۳۱-۱۵۸. قابل بازیابی از:
- ذوالفقاری، مرضیه. تاثیر صفحه حوادث روزنامه‌ها در ایجاد ترس از مردم در بین زنان: رهیافت‌های نوین پیشگیری از جرم (مجموعه مقالات): نشر مرکز مطالعات اجتماعی و جرم‌شناسی. چاپ اول، ۱۴۰۰.
- رستمی، هادی و مولاییگی، علی. (تبیین بزه‌دیدگی کودکان در داستان «مدیر مدرسه» از منظر آموزه‌های بزه‌دیده‌شناسانه). فصلنامه تحقیقات حقوقی (۱۳۹۹)، ۲۳(۸۹): ۳۲۳-۳۴۴. قابل بازیابی از: https://lawresearchmagazine.sbu.ac.ir/article_87426.html
- رستمی، هادی و مولاییگی، علی. (رمان «سال‌های ابری» در پرتو آموزه‌های جرم‌شناسی کودکان و نوجوانان). مجله آموزه‌های حقوق کیفری (۱۳۹۷)، ۱۵(۱۶): ۹۱-۱۲۰. قابل بازیابی از: <https://civilica.com/doc/1046155>
- رایجیان اصلی، مهرداد. (رهیافتی نو به بنیان‌های نظری پیش‌گیری از جرم). مجله حقوقی دادگستری (۱۳۸۳)، ۶۸(۴۸-۴۹): ۱۶۸-۱۲۳. قابل بازیابی از: http://www.ilj.ir/article_44531.html
- شاهیده، فرهاد. بزه‌دیده‌شناسی. تهران: انتشارات مجمع علمی و فرهنگی مجد. چاپ اول، ۱۳۹۳.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

۱۶. شید کاکایی، وحید و بزرگوار، وجیهه. بررسی و تحلیل جرم شناسانه بر یکپروند کودک آزاری: رهیافت‌های نوین پیشگیری از جرم (مجموعه مقالات): نشر مرکز مطالعات اجتماعی و جرم شناسی. چاپ اول، ۱۴۰۰.
۱۷. صفاری، علی. (مبانی نظری پیشگیری از جرم). مجله تحقیقات حقوقی (۱۳۸۰)، ۴ (۳۳-۳۴) قابل بازیابی از: https://lawresearchmagazine.sbu.ac.ir/article_56568.html
۱۸. قماش، سعید و عارفی، مرتضی. (موانع سیاسی و اقتصادی پیشگیری اجتماعی از جرم). مجله آموزه های حقوق کیفری (۱۳۹۶) - (۱۳) : ۸۵-۱۱۳. قابل بازیابی از: <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=472736>
۱۹. کارگری، نوروز. (ازدواج، کودک آزاری و بزه‌دیدگی جنسی ثانویه). مجله فقه و حقوق. (۱۳۸۶) سال چهارم، شماره ۱۵.
۲۰. مدنی قهفرخی، سعید و زینالی، امیرحمزه. آسیب شناسی حقوق کودک در ایران. تهران: انتشارات نشر میزان. چاپ اول. ۱۳۹۰.
۲۱. معین، محمد. فرهنگ فارسی. تهران: انتشارات امیرکبیر. چاپ نوزدهم. ۱۳۸۱.
۲۲. میرسعیدی، سیدمنصور و عطایی حسین آبادی، نرگس السادات. (بسترهای بزه دیدگی جنسی در مقررات غیرکیفری (با تاکید بر قانون مدنی و قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست)). مجله پژوهش های حقوق جزا و جرم شناسی (۱۳۹۶). ۵ (۱۰) : ۱۲۷-۱۴۹. قابل بازیابی از: <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=499924>
۲۳. نجفی ابرندآبادی، علی حسین. پیشگیری عادلانه از جرم. مجموعه مقالات علوم جنایی در تجلیل از دکتر آشوری. تهران: انتشارات سمت. ۱۳۸۸.
۲۴. نجفی ابرندآبادی، علی حسین و هاشم بیگی، حمید. دانشنامه جرم شناسی. تهران: انتشارات گنج دانش. ۱۳۹۵.
۲۵. نجفی ابرندآبادی، علی حسین. تقریرات درس جرم شناسی (پیشگیری) مباحثی در علوم جنایی. ویراست نهم. ۱۳۸۷.
۲۶. ورتلی، ریچارد و مازرول لوراین. جرم شناسی محیطی و تحلیل جرم. تهران: انتشارات علامت. چاپ اول. ۱۳۹۲.
26. Crawford, Adam (ed.), *Crime Prevention Policies in Comparative Perspective*, Willan publishing, 2009.
27. Grant, Heath, *Social Crime Prevention in the Developing World: Exploring the Role of Police in Crime Prevention*, Springer, 2015.
28. Lab, P. Steven, *Crime Prevention; Approaches, Practices and Evaluations*, Anderson Publishing, 2014.
29. World Health Organization, *International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems: ICD-10 Section F65.4: Paedophilia (online access via ICD-10 site map table of contents)*.